УДК 681.3;377.4

Омельченко Таїсія Григорівна, молодший науковий співробітник відділу електронних інформаційних ресурсів і мережних технологій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Академії педагогічних наук України

Джанджгава Наталія Анатоліївна, молодший науковий співробітник відділу електронних інформаційних ресурсів і мережних технологій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Академії педагогічних наук України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Анотація

У роботі подано загальну характеристику нормативно-правової бази, яка законодавчо регулює відносини, пов'язані з інформацією, інформаційно-комунікаційними технологіями, представлено перелік основних законодавчих актів регулювання сфери інформаційних відносин.

Ключові слова: нормативно-правова база, інформаційно-комунікаційні технології, закон, указ, постанова.

Одним з першочергових напрямів побудови та подальшого розвитку інформаційного суспільства в нашій країні є створення нормативно-правової бази, яка регулює інформаційні відносини на законодавчому рівні.

Законодавчо відносини, пов'язані з інформацією, інформаційно-комунікаційними технологіями, визначено пріоритетними. Так, Угодою між Україною і ЄС про наукове і технологічне співробітництво (04.07.2002) технології інформатизації суспільства визначені серед одинадцяти напрямів співробітництва. Законом України „Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” серед семи п’ятим пріоритетом визначено нові комп'ютерні засоби та технології інформатизації суспільства.

За останнє десятиріччя в Україні ухвалено низку законів та нормативних актів, що складають базу нормативно-правового регулювання сфери інформаційних відносин, зокрема і електронного документообігу.

Нормативно-правову базу побудовано на принципах інформаційної відкритості та свободи, гарантованості інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави згідно Конституції України. Законодавство регулює суперечності між потребами особи, суспільства та держави в розширенні вільного обміну інформацією й окремими обмеженнями на її поширення.

У табл.1 подано перелік Законів України, Указів Президента України, Постанов Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України і Постанов окремих міністерств, які складають нормативну і законодавчу базу для нормативно-правового регулювання використання інформаційних технологій, а, власне, два із цих законодавчих актів безпосередньо стосуються предмету дослідження. Це закони «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронний цифровий підпис». Вони регулюють загальні відносини у сфері електронного документообігу. Доцільно розглянути їх.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» прийнятий у травні 2003 року. Цей Закон встановлює основ

- електронного підпису;
- електронного цифрового підпису;
- оригіналу електронного документа;
- правового статусу електронного документа та його копії;
- відправлення та передавання електронних документів;
- одержання електронних документів;
- перевірки цілісності електронного документа;
- зберігання електронних документів та про архіви електронних документів;
- організації електронного документообігу;
- обігу електронних документів, що містять інформацію з обмеженим доступом;
- права та обов'язки суб'єктів електронного документообігу;
- вирішення спорів між суб'єктами електронного документообігу;
- відповідальності за порушення законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

Закон України «Про електронний цифровий підпис» визначає правовий статус електронного цифрового підпису та регулює відносини, що виникають під час використання електронного цифрового підпису. У Законі визначено терміни:

електронний підпис – дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних;

електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа.

Електронний цифровий підпис призначений для забезпечення діяльності фізичних та юридичних осіб, що здійснюється з використанням електронних документів. Електронний підпис не може бути визнаний недійсним лише через те, що він має електронну форму або не ґрунтується на посиленому сертифікаті ключа. Закон також визначає:

- особливості застосування електронного цифрового підпису;
- суб'єкти правових відносин у сфері послуг електронного цифрового підпису;
- права та обов'язки підписувача;
- центр сертифікації ключів;
- відповідальність за порушення законодавства про електронний цифровий підпис;
- визнання іноземних сертифікатів, ключів тощо.

У країнах ЄС, США, Канаді та ін. цифрові підписи й сертифікати затверджено на законодавчій основі як еквівалент власноручного підпису. Країни ЄС ухвалили національні законодавчі акти, які цілком відповідають Директиві Європарламенту та Ради Міністрів ЄС

1999/93/ЄС про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства, та рішенню Комісії 2000/709/ЄС Європарламенту і Ради. Нині всі положення Директиви 1999/93/ЄС реалізовано у вигляді технічних європейських та міжнародних стандартів (ETSI та RFC).

Одначе, законодавці відзначають, що Закон України «Про електронний цифровий підпис» не відповідає ні європейському, ні міжнародному законодавству в цілому. Наприклад, „Посилений електронний підпис" у визначенні ЄС – це електронний підпис ЄС та додаткові вимоги щодо надійності, які технічно означають, що засіб створення підпису має задовольняти вимоги стандартів FIPS 140-1, 140-2 level 2, 3 (Federal Information Processing Standards, U. S.). Такого терміну в Законі України немає, натомість є термін „електронний цифровий підпис", який відповідає електронному підпису ЄС у межах криптографії з відкритими ключами. До термінів ЄС і відповідних європейських та міжнародних стандартів уведено термін „кваліфікований електронний підпис", якого в нашому Законі також немає.

Для подальшого розвитку нормативної і законодавчої бази потрібно не так уже й багато – на практиці визнати членство України в Міжнародній організації зі стандартизації ISO, ратифікувати міжнародні договори, розробити й упровадити необхідні технічні та інші стандарти, що вже діють у Європі, адаптувати вже ухвалені закони до вимог європейського законодавства. Разом із цим слід зазначити, що навіть прискорені дії у цьому напрямку не забезпечать швидкого ефекту впровадження нових відносин у сфері електронного документообігу через відставання розробки підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, уведення електронних документів у практику роботи державних установ тісно пов'язано з необхідністю реформування практичної роботи державних службовців, тобто з прискоренням адміністративної реформи, а в електронному бізнесі ухвалити Закон України «Про електронну торгівлю».

Таблиця 1

Перелік нормативно-правових актів щодо застосування електронного документообігу

№ п/п	Назва документа	Дата введення в дію
1.	Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»	22.05.2003
2.	Закон України «Про електронний цифровий підпис»	22.05.2003
3.	Закон України «Про телекомунікації»	18.11.2003
4.	Закон України «Про інформацію»	02.10.1992
5.	Закон України «Про державну таємницю»	21.01.1994
6.	Закон України «Про обов'язковий примірник документів»	09.04.1999
7.	Закон України «Про Національну програму інформатизації»	04.02.1998
8.	Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію національної інформаційної політики»	03.04.2003
9.	Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»	05.07.1994
10.	Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2005–2007, 2007–2015 роки»	09.01.2007
11.	Закон України «Про стандартизацію»	11.01.2006
12.	Закон України «Про Національну систему конфіденційного зв'язку»	10.01.2002
13.	Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»	24.12.1993
14.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу»	26.05.2004
15.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку акредитації центру сертифікації ключів»	13.07.2004
16.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності»	28.10.2004
17.	Розпорядження Президента «Про приєднання до Угоди про створення Міжнародної системи документального шифрованого зв'язку Співдружності Незалежних Держав»	06.12.2005
18.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку обов'язкової передачі документованої інформації»	28.10.2004
19.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади»	28.10.2004
20.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про центральний засвідчувальний орган»	28.10.2004
21.	Служба безпеки України «Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави»	27.11.1998
22.	Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Примірної інструкції з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих	17.10.1997

	органах виконавчої влади»	
23.	Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу»	26.05.2004
24.	Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку акредитації ЦСК»	13.07.2004
25.	Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про ЦЗО»	28.10.2004
26.	Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку застосування ЕЦП»	28.10.2004
27.	Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади»	28.10.2004
28.	Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку обов'язкової передачі документованої інформації»	28.10.2004
29.	Указ Президента України «Положення про порядок здійснення криптографічного захисту інформації в Україні»	15.09.1998
30.	Держкомзв'язку «Перелік і Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи "Електронний Уряд"»	15.08.2003

Представлена в статті загальна характеристика нормативно-правової бази, яка регулює інформаційні відносини в державі та забезпечує реалізацію державної політики в питаннях документообігу, діловодства, дає систематизовану теоретичну базу дослідження під час запровадження електронного документообігу. У контексті сучасних уявлень діловодство та документообіг є одним із найважливіших засобів керування в установі та складовою здійснюваних у ній процесів інформаційного менеджменту, зокрема реалізованих за допомогою новітніх інформаційних технологій.

Слід зауважити також, що законодавством не встановлено норм щодо застосування мов у документообігу.

Результати можуть бути корисними для проектувальників і розробників електронного документообігу.

Подальше дослідження у цьому напрямку доцільно спрямувати на дослідження сучасного стану державних і міжнародних стандартів документообігу.

Список використаних джерел

1. **www.zakon.rada.gov.ua**

НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ БАЗА ЭЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБОРОТА

Омельченко Т.Г., Джанджгава Н. А.

Аннотация

В работе представлена общая характеристика нормативно-правовой базы, которая законодательно регулирует отношения, связанные с информацией, информационно-коммуникационными технологиями, представлено перечень основных законодательных актов регулирования сферы информационных отношений.

Ключевые слова: нормативно-правовая база, информационно-коммуникационные технологии, закон, указ, постановление.

REGULARYFRAMWORK AND LEGAL BASE OF ELECTRONIC DOCUMENT CIRCULATION

Omelchenko T., Dzhandzhgava N.

Resume

The general characteristic of legal base of electronic document circulation is presented in the article. It legislatively regulates the relations which connected with the information and information communication technologies. There is presented the list of the basic acts of regulation of sphere of information relations.

Keywords: legal base, information communication technology, law, decree, decision.